

بانکداری راستین

سیستم نوین بانکداری اسلامی عملیاتی

جلد دوم

مباحث کاربردی

دکتر بیژن بیدآباد

۱۲۹۹۸۸۲

سرشناسه

: بیژن بیدآباد، ۱۳۳۸-

عنوان و نام پدیدآور : بانکداری راستین: سیستم نوین بانکداری اسلامی عملیاتی / [تألیف] بیژن بیدآباد.

مشخصات نشر

: تهران: انتشارات نوین پژوهان، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری

: ۳ ج.: مصور (بخشی رنگی)، جدول، نمودار.

شابک

: دوره ۲- ۳۶۸-۲۳۵-۹۶۴-۹۷۸؛ ج. ۱: ۳۶۷-۲۳۵-۹۶۴-۹۷۸

: ج. ۲: ۳۶۹-۲۳۵-۹۶۴-۹۷۸؛ ج. ۳: ۳۷۰-۲۳۵-۹۶۴-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی : فیبا

یادداشت

: ج. ۱- ۳ (چاپ اول: ۱۳۹۴) (فیبا).

یادداشت

: کتابنامه.

مندرجات

: ج. ۱. مباحث نظری. ج. ۲. مباحث کاربردی. ج. ۳. مباحث اجرایی.

عنوان دیگر

: سیستم نوین بانکداری اسلامی عملیاتی.

موضوع

: بانک - بانکداری -- جنبه های مذهبی -- اسلام

موضوع

: بانک - بانکداری -- ایران

موضوع

: بانک و بانکداری

رده بندی کنگره

: ۱۳۹۴ ب ۲ ب ۳ ب ۲ / ۲۲ BP

رده بندی دیویی

: ۲۹۷/۴۸۳۳

شماره کتابشناسی ملی

: ۳۹۲۹۳۹۳

انتشارات نوین پژوهان

بانکداری راستین (جلد ۲)

مباحث کاربردی

مؤلف: بیژن بیدآباد

انتشارات نوین پژوهان

نوبت چاپ: اول. سال چاپ: ۱۳۹۵ شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: هر جلد سخت: ۸۰،۰۰۰ تومان

قیمت: هر جلد شومیز: ۵۵،۰۰۰ تومان

شابک دوره ۳ جلدی: ۳۶۸-۲۳۵-۹۶۴-۹۷۸

کلیه حقوق برای مؤلف محفوظ است

آدرس نشر: تهران، بلوار اشرفی اصفهانی، پایین تر از مرزداران، پلاک ۴۴، واحد ۱۱.

تلفن: ۴۴۰۴۲۷۱۹

فهرست مطالب

۳	پیشگفتار.....
۱	کلیات.....
۲	عقود، معیارها، نهادهای حقوقی جدید و اصلاح عقود معین.....
۴	معجری (مقتضی) بیع بانک.....
۷	سپرده گذار.....
۷	ارزیابی طرح نامه و معجری و نظارت بر عملیات معجری.....
۹	سیستم پایه مشارکت راستین (DRS).....
۱۰	گواهی های راستین.....
۱۰	زیر سیستم های مالی.....
۱۳	سیستم های مکمل.....
۱۴	بانکداری اخلاقی.....
۱۶	جلو گیری از اسراف و اصلاح الگوی مصرف منابع بانکی.....
۱۸	احیای اراضی موات.....
۱۸	شفافیت، افشا و حکمرانی در بانک.....
۱۸	اجرای مفاد اسناد لازم الاجرا.....
۱۹	پولشویی.....
۱۹	صیانت از بانکداری راستین.....
۲۰	پیش نویس لایحه و آیین نامه های تدوین شده.....

فصل اول

سیستم پایه مشارکت راستین (PLS)

۲۳	 مقدمه
۲۴	 سیستم پایه مشارکت (PLS)
۲۷	 گواهی‌های مشارکت و پذیره
۲۸	 فرآیند عملیاتی در سیستم پایه (PLS)
۳۱	 سازمان و شکایات
۳۲	 رفتار حساب‌های رزیاب و امین
۳۲	 طرح‌نامه
۳۳	 ارزیابی
۳۳	 تضمینات، وثایق و آورده‌ها
۳۴	 بیمه
۳۴	 تنظیم قرارداد
۳۴	 نظارت
۳۴	 مجری
۳۵	 شفافیت مالی
۳۵	 افشای اطلاعات
۳۶	 حکمرانی
۳۶	 حسابرسی
۳۶	 حسابداری مشارکت راستین
۳۷	 تغییر در زمانبندی
۳۷	 تسویه حساب
۳۸	 دریافتی‌های بانک
۳۸	 تبدیل گواهی پذیره به سهام
۳۹	 بازرسی و استاندارد کالا

۴۰		تحويل کالا
۴۰		ابزار مالی کمکی
۴۰		حوادث غیر مترقبه
۴۰		داوری
۴۱		زیر سیستم های مالی
۴۶		سیستم های مکمل
۵۲		خلاصه
۵۲		منابع

فصل دوم

سازگت مالی جعاله (JFS)

۵۵		مقدمه
۵۶		جعاله
۵۸		روش تأمین مالی جعاله (JFS)
۵۹		فرآیند مشارکت مالی JFS3
۶۱		گواهی آتی در تأمین مالی جعاله (JFS)
۶۴		کلیات اجرایی گواهی آتی
۶۶		عملیات ارتباط با مشتری
۶۷		عملیات خریدار
۶۸		خلاصه
۶۹		منابع

فصل سوم

مشارکت مالی مضاربه (MFS)

مقدمه	۷۳
مضاربه	۷۶
روش مشارکت مالی مضاربه (MFS)	۷۹
توزیع سود بین سپرده‌گذار و مضارب	۸۳
خلاصه	۹۰
منابع	۹۱

فصل چهارم

مشارکت مالی مقاسطه (IFS)

مقدمه	۹۵
تأمین مالی مقاسطه IFS	۹۵
عقد مقاسطه	۹۸
مقاسطه	۱۰۰
زمان استهلاك سهم مقسط	۱۰۳
تسهیم ارزش طرح در انتهای دوره ساخت	۱۰۳
روش حسابداری تسهیم	۱۰۹
محاسبه اقساط مقاسطه در طرح‌های پایانپذیر	۱۱۱
محاسبه اقساط مقاسطه اجاره در طرح‌های پایانپذیر	۱۱۷
محاسبه اقساط مقاسطه مشارکت در طرح‌های پایان ناپذیر	۱۲۲
ملاحظات تأمین مالی مقاسطه IFS	۱۲۷
خلاصه	۱۲۸
منابع	۱۲۸

فصل پنجم

مشارکت مالی امانی (BFS)

۱۳۳	 مقدمه
۱۳۴	 ببع سلف
۱۳۶	 تأمین مالی امانی (BFS)
۱۴۰	 فرآیند تحویل کالا در مشارکت مالی امانی
۱۴۱	 فرآیند فروش کالا و پرداخت منابع
۱۴۲	 گواهی امانت در تأمین مالی امانی (BFS)
۱۴۲	 تفاوت گواهی امانت و قراردادهای آتی
۱۴۵	 خلاصه
۱۴۶	 منابع

فصل ششم

تأمین مالی گروهی (RGF)

۱۴۹	 مقدمه
۱۴۹	 تأمین مالی گروهی (RGF)
۱۵۰	 خلاصه
۱۵۱	 منابع

فصل هفتم

مشارکت مالی اجاره (RFS)

۱۵۵	 مقدمه
۱۵۶	 تأمین مالی اجاره (RFS)
۱۶۰	 مراحل تأمین مالی اجاره (RFS)
۱۶۲	 گواهی‌های راستین در تأمین مالی اجاره

۱۶۴	 مشارکت رهنی و مشارکت رهنی ادواری
۱۶۴	 مضاربه رهنی و مضاربه رهنی ادواری
۱۶۵	 مزارعه رهنی و مزارعه رهنی ادواری
۱۶۵	 مغارسه رهنی و مغارسه رهنی ادواری
۱۶۶	 مساقات رهنی و مساقات رهنی ادواری
۱۶۷	 استصناع رهنی و استصناع رهنی ادواری
۱۶۸	 مقایسه گواهی‌های رهنی با اوراق رهنی
۱۷۲	 مشارکت اجاره
۱۷۳	 مقایسه گواهی اجاره و صکوک اجاره
۱۷۵	 نظارت
۱۷۶	 خلاصه
۱۷۷	 منابع

فصل هشتم

تأمین شخصی راستین (RPS)

۱۸۱	 مقدمه
۱۸۲	 صندوق‌های مستمری
۱۸۴	 صندوق بازنشستگی کشوری
۱۸۷	 سیستم‌های بازنشستگی چندلایه
۱۹۰	 ضرورت اصلاح سیستم بازنشستگی
۱۹۲	 ریسک بیمه‌های تأمین اجتماعی
۱۹۳	 نظارت مالی در صندوق‌های مستمری
۱۹۵	 اکچوئری
۱۹۶	 مواد ۳۱-۲۶ قانون برنامه پنجم توسعه
۱۹۹	 تأمین شخصی راستین (RPS)

۲۰۱	گواهی تأمین اجتماعی
۲۰۲	گواهی تأمین شخصی
۲۰۵	شرکت سهامی با سرمایه متغیر
۲۰۷	مراحل تأمین شخصی راستین (RPS)
۲۰۹	خلاصه
۲۱۰	منابع

فصل نهم

تکافل اجتماعی راستین (RST)

۲۱۷	مقدمه
۲۲۲	قرض الحسنه
۲۲۴	بیمه تکافل رایج
۲۲۶	مأموریت نهادهای حمایتی
۲۲۹	تکافل اجتماعی راستین (RST)
۲۳۳	عملیات تکافل اجتماعی راستین (RST)
۲۳۷	گواهی تکافل و گواهی قرض
۲۳۸	خلاصه
۲۳۹	منابع

فصل دهم

تأمین مالی حامی (RCF)

۲۴۳	مقدمه
۲۴۳	تأمین مالی حامی (SCF)
۲۴۸	منابع

فصل یازدهم

تأمین وام جمعی (PPL)

۲۵۱	 مقدمه
۲۵۲	 تأمین وام جمعی (PPL)
۲۵۴	 منابع

فصل دوازدهم

اوراق مبادله راستین (RSB)

۲۵۷	 مقدمه
۲۵۹	 اوراق مبادله راستین (RSB)
۲۶۲	 منابع

فصل سیزدهم

سپرده مبادله راستین (RSD)

۲۶۷	 مقدمه
۲۶۸	 سپرده مبادله راستین
۲۷۳	 خلاصه
۲۷۳	 منابع

فصل چهاردهم

کارت مبادله راستین (RSC)

۲۷۹	 مقدمه
۲۷۹	 کارت‌های بانکی
۲۸۱	 کارت مبادله راستین

خلاصه	۲۸۳
منابع	۲۸۴

فصل پانزدهم

بازار گواهی راستین (RCM)

مقدمه	۲۸۹
گواهی راستین	۲۹۰
گردش عملیات بازار گواهی راستین (RCM)	۲۹۱
قابلیت‌های سامانه بازار گواهی راستین	۲۹۵
خلاصه	۲۹۷
منابع	۲۹۸

فصل شانزدهم

سامانه تأمین جمعی (CFS)

مقدمه	۳۰۱
سامانه تأمین مالی جمعی (CFS)	۳۰۱
منابع	۳۰۷

فصل هفدهم

پروتکل برداشت بین بانکی (IWP)

مقدمه	۳۱۱
پروتکل برداشت بین بانکی (IWP)	۳۱۲
فرآیند عملیاتی پروتکل برداشت بین بانکی (IWP)	۳۱۳
الگوریتم برداشت از حساب	۳۱۴
ارکان پروتکل برداشت بین بانکی (IWP)	۳۱۷

۳۱۹	یکپارچگی ارجاعی سامانه
۳۲۰	ساختار خط کد MICR
۳۲۱	ساختار برچسب RFID در مستند طلب
۳۲۱	خلاصه
۳۲۲	منابع

فصل هجدهم

تبدیل دارایی به اوراق بهادار (MSS)

۳۲۵	مقدمه
۳۲۵	رهن
۳۲۷	اوراق بهادار کردن دارایی (MSS)
۳۲۸	گواهی ضمانت
۳۲۸	عملیات سیستم اوراق بهادار کردن دارایی (MSS)
۳۳۱	خلاصه
۳۳۲	منابع

فصل نوزدهم

تهاتر تعهدات پشت سرهم (SCC)

۳۳۵	مقدمه
۳۳۵	تهاتر تعهدات پشت سرهم (SCC)
۳۳۷	زنجیره مطالبات و تعهدات پشت سرهم
۳۴۲	الگوریتم شناسایی تعهدات پشت سرهم
۳۴۴	حقوق تعهدات
۳۴۷	ملاحظات اجرایی
۳۴۸	خلاصه

۳۴۸	منابع
-----	-------

فصل بیستم

بازرسی و پایش عملیات (OCM)

۳۵۳	مقدمه
۳۵۳	سامانه بازرسی و پایش عملیات (OCM)
۳۵۵	منابع

فصل بیست و یکم

سامانه ثبت وثیقه (CRS)

۳۵۹	مقدمه
۳۵۹	سامانه ثبت وثیقه (CRS)
۳۶۰	منابع

فصل بیست و دوم

تسویه اوراق بدون کاغذ غیررأسی (NSSSS)

۳۶۳	مقدمه
۳۶۴	تأمین مالی به روش قرضی
۳۶۶	تأمین مالی به روش غیر قرضی
۳۶۹	بسترهای مورد نیاز تأمین مالی غیررأسی
۳۷۰	سیستم‌های انتقال الکترونیک وجوه
۳۷۱	مکانیزم‌های احراز هویت
۳۷۲	تجربه انتقال الکترونیک و تسویه وجوه
۳۷۳	ابداعات مالی غیررأسی در NSSSS
۳۷۶	سامانه تسویه اوراق بدون کاغذ غیررأسی (NSSSS)

۳۷۸	 خلاصه
۳۸۰	 منابع

فصل بیست و سوم

سیستم کشف پولشویی (MLD)

۳۸۳	 مقدمه
۳۸۴	 گونه‌های رفتار اقتصادی - مالی
۳۸۵	 بخش خوار
۳۸۶	 بخش غیر رسمی
۳۸۶	 بخش غیر عادی
۳۸۸	 بخش غیر قانونی
۳۸۸	 اقتصاد پنهان و زیرزمینی
۳۹۰	 پولشویی
۳۹۳	 مالیات بر ارزش افزوده
۳۹۵	 سیستم کشف پولشویی (MLD)
۳۹۷	 معامله و پول
۳۹۹	 تطبیق اطلاعات معاملات و اطلاعات پولی
۴۰۰	 سازمان کشف پولشویی
۴۰۱	 الزامات سیستم کشف پولشویی (MLD)
۴۰۲	 خلاصه
۴۰۳	 منابع

فصل بیست و چهارم

مدیریت عملیات و فرآیندها

۴۰۷		مقدمه
۴۰۸		مدل مفهومی سیستم یکپارچه بانکداری راستین
۴۰۹		ماژول محصولات و خدمات
۴۱۰		تکنیک و روش
۴۱۲		ماژول ذینفعان
۴۱۴		ماژول منابع زیرساخت‌ها
۴۲۰		ماژول فرآیندها و عملیات
۴۲۱		فرآیند ارتباط مشتریان
۴۲۳		فرآیند طراحی محصولات و خدمات
۴۲۵		فرآیند مالی و حسابداری
۴۲۶		زیرسیستم‌های مبتنی بر فناوری اطلاعات، ارتباطات
۴۲۷		فرآیند مدیریت پروژه
۴۳۲		فرآیند آموزش و یادگیری
۴۳۳		خلاصه
۴۳۴		منابع

فصل بیست و پنجم

محصولات بیمه

۴۳۷		مقدمه
۴۳۷		محصولات بیمه
۴۳۹		محصولات بیمه در بانکداری راستین
۴۴۳		منابع

فصل بیست و ششم

جلوگیری از اسراف منابع

۴۴۷		مقدمه
۴۴۹		اسراف مذموم تر از ربا
۴۵۲		منع اسراف در عملیات بانک‌ها
۴۵۳		منع اسراف در تخصیص منابع بانک‌ها
۴۵۸		خلاصه
۴۵۹		منابع

فصل بیست و هفتم

شفافیت، حکمرانی و افشای اطلاعات بانکی

۴۶۳		مقدمه
۴۶۳		شفافیت، حکمرانی و افشای اطلاعات بانکی
۴۶۸		خلاصه
۴۶۸		منابع

فصل بیست و هشتم

اجرای مفاد اسناد لازم الاجرا

۴۷۳		مقدمه
۴۷۳		اجرای مفاد اسناد لازم الاجرای بانکی
۴۷۵		خلاصه
۴۷۵		منابع

فصل بیست و نهم

حسابداری مشارکت

۴۷۹	مقدمه
۴۸۱	تجربه حسابداری بانکداری مشارکت در سود و زیان
۴۸۴	ساختار دارایی ها و بدهی ها در بانکداری مشارکت
۴۸۶	اقلام ترازنامه ای بانکداری مشارکت و عملیات حسابداری
۴۹۱	محاسبه تقسیم سود در محصولات بانکداری مشارکت
۴۹۲	عملیات حسابداری تسویه برای طرح های پایان پذیر
۴۹۴	برآورد قیمت پایه زیاده برای طرح های پایان پذیر
۴۹۵	عملیات حسابداری تسویه برای طرح های پایان ناپذیر
۴۹۶	آثار تورم بر بازدهی طرح
۴۹۸	مبنای حسابداری بانکداری مشارکت
۴۹۹	خلاصه
۵۰۱	منابع

فصل سی ام

سازمان و تشکیلات

۵۰۵	مقدمه
۵۰۶	تشکیلات سازمانی بانکداری مشارکت راستین
۵۰۶	کمیته راهبردی بانکداری مشارکت راستین
۵۰۶	شرح وظایف
۵۰۷	گروه کارشناسی تفسیر و بازنگری مقررات و فرآیندها
۵۰۷	شرح وظایف
۵۰۸	اداره مشارکت
۵۰۸	واحد حقوقی

۵۰۹	واحد ارزیابی طرح‌ها
۵۰۹	واحد ممیزی (محاسبات)
۵۱۰	واحد مدیریت مهندسی مالی
۵۱۱	واحد امین
۵۱۳	شعبه مشارکت
۵۱۳	شرح وظایف دایره اطلاع‌رسانی و ارائه خدمات مشاوره
۵۱۴	دایره صندوق
۵۱۴	خلاصه
۵۱۵	منابع

ضمیمه اول

خواص و ویژگی‌های عملیاتی

۵۱۹	مقدمه
۵۲۲	سیستم‌های مالی بانکداری راستین
۵۲۷	سیستم‌های مکمل بانکداری راستین
۵۲۸	تأسیس نهادها و عقود در بانکداری راستین
۵۲۹	راهیافت‌ها و راهبردها در بانکداری راستین
۵۳۰	گواهی‌های راستین

ضمیمه دوم

مستندات بانکداری راستین

۵۳۵	مستندات فارسی
۵۳۵	کتاب و گزارشات تفصیلی فارسی
۵۳۸	مقالات فارسی
۵۴۷	مستندات انگلیسی

کتاب انگلیسی ۵۴۷

مقالات انگلیسی ۵۴۷

www.ketab.ir

ندانم که ای هرجه هستی تویی

خداوند بالا و پستی تویی

پیشگفتار

رشد و توسعه اقتصادی بدون افزایش کمی عامل سرمایه به عنوان یکی از عوامل تولید امکان‌پذیر نبوده. در این راستا دولتها از طریق اتخاذ و اعمال سیاستهای پولی و اعتباری، گردش پول در جامعه را تنظیم نموده و بانک‌ها نیز به صورت اهرم نیرومندی، جهت نیل به اهداف و سیاستها و برنامه‌های اقتصادی که متکی و مبتنی بر امکانات، نیازها و ارزشهای هر جامعه می‌باشد، اقدام می‌نمایند.

شرایط فعلی اقتصادی جواز نه نرخ‌های بهره در پایین‌ترین سطوح خود قرار گرفته‌اند و رکود اقتصاد آمریکا به غرب و شرق گسیخته و به سایت است و نفت گران سطح عمومی هزینه‌ها را در کل جهان افزایش داده و سرمایه را حتی به ارزاق عمومی و مشخصاً زراعی رسانیده و زیانده‌های بانک‌ها و ورشکستگی برخی بانک‌های اروپایی و ریسکهای زیاد مالی در بازارهای بین‌المللی مالی و بحرانهای پیاپی در این بازارها، توسعه را از بحران سال ۱۹۲۹ میلادی را به ذهن متبادر می‌کند که به دلیل عدم هماهنگی سرمایه‌گذاران و پس‌انداز اقتصاد جهان در مجموع در شرایطی قرار گرفت که به تله نقدینگی مشهور شد. زمانی که اقتصاد به تله نقدینگی پیافند دیگر با افزایش حجم نقدینگی نمی‌توان نرخ بهره را تنزل داد تا افزایش تقاضای سرمایه‌گذاری اقتصاد را تحریک و از بحران بیرون بکشد.

اصولاً تله نقدینگی به دلیل ضعف در ارتباط نرخ بازدهی در بخش حقیقی اقتصاد و نرخ بهره در بخش پول می‌باشد. یعنی نرخ بهره فارغ از نرخ بازدهی سرمایه‌گذاری به رقم‌های نازلی تنزل می‌یابد. یکی از دلایل وقوع این حالت افزایش ریسک سرمایه‌گذاری است که خالص بازدهی سرمایه را تنزل می‌دهد. یک راه حل مهم برای رفع این نقیصه را شارع مقدس اسلام در حذف ربا فرموده است. شرع انور عملاً با منع ربا بازار پولی واسطه بین سپرده‌گذار و

سرمایه‌گذار را حذف فرموده است و دریافتی سپرده‌گذار را متناسب با سود یا زیان سرمایه‌گذار قرار داده است. لذا غلو نیست اگر بگوییم راه حل جلوگیری از وقوع بحرانهای جهانی مشابه بحران بزرگ قرن گذشته حذف ربا و مشارکت سپرده‌گذار و سرمایه‌گذار (یا کارآفرین) در سود و زیان سرمایه‌گذاری است. زیرا با تحقق این مشارکت نرخ بهره به دلیل وابستگی به نرخ بازدهی بخش حقیقی به دلیل ثبات نرخ بازدهی تولید با ثبات می‌شود و دچار تنزل شدید نمی‌گردد. نتیجتاً شرایطی همانند عدم هماهنگی سرمایه‌گذاری و پس‌انداز و همچنین تله نقدینگی در اقتصاد بوجود نخواهد آمد تا اقتصاد را به بحران بکشاند هرچند سیکل‌های تجاری وجود خواهند داشت ولی به شداد دچار نخواهد شد.

کسورهای - بان اقدامات زیادی را برای تحقق بانکداری مشارکت در سود و زیان انجام داده‌اند و - صیغه ریسک پایین این بانکداری سبب شده تا علاوه بر کشورهای مسلمان حتی بسیاری از کشورهای غربی نیز به جهت گریز از ریسک، علاقمند به آزمایش بانکداری غیرربوی شوند. بر اساس گزارشات صندوق بین‌المللی پول در دهه گذشته بانکداری اسلامی به طور متوسط سالیانه حدود ۱۵٪-۱٪ رشد داشته است و همین رشد را نیز برای سالهای آتی پیش‌بینی کرده است.^۱ علیرغم این گسترش تلاش‌ها بانکداری مشارکت در سود و زیان هرچند توسعه فراوانی یافت ولی به دلیل نوین بودن مکانیزم اجرایی و عملیاتی آن اغلب دچار خلط مبحث با بانکداری ربوی گردیده است و حتی این ادعای «ایمانی مالی» گواهی مشارکت در سود و زیان^۲ و یا «گواهی سپرده سرمایه‌گذاری»^۳ که در اواخر دهه ۱۹۹۰ میلادی مورد توجه قرار گرفت، به بوته فراموشی سپرده شد. این اختلاط به چند دلیل افتاد. مهمترین آن در ارتباط با مسائل اجرایی و نظارتی بر نحوه عملیات متقاضی منابع مالی برای مشارکت از جمیع وجوه حسن عملیات مالی، اقتصادی، فنی و اجرایی بود. زیرا بانک‌ها به عنوان تشکیلات نظارتی بر ریز عملیات سرمایه‌گذاریها تأسیس و سازماندهی نشده بودند و لذا اصولاً از عهده

^۱- Juan Solé, Introducing Islamic Banks into Conventional Banking Systems, Monetary and Capital Markets Department, IMF Working Paper, WP/07/175, International Monetary Fund, 2007.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2007/wp07175.pdf>

^۲- Profit and loss sharing certificates.

^۳- Investments deposit certificates.

این کار برنمی‌آمدند. لذا با وارد کردن نرخ بهره با هر تعریف و تشبیهی عملاً نرخ بهره را به گونه‌ای وارد محاسبات می‌نمودند که هر چند ماهیت ربا در آن ظاهر نبود ولی با کندوکاو در آن میزان بهره قابل محاسبه می‌شد. از سوی دیگر برداشت فقهای مذاهب مختلف اسلامی از ربا یکسان نبود و این موضوع حتی باعث شد که در سطح بین‌المللی مستمسک بانک‌ها در تعریف ربا و خلق محصولات بانکی غیرربوی گردد که بسیاری از آنها در هماهنگی با محصولات دیگر بانک‌ها نیز نبود. حتی در ایران نیز که توافق و اجماع، بیشتر از دیگر کشورها به چشم می‌خورد حاصل کار مشابه بود و اجماعی که در زمان تصویب «قانون عملیات بانکی بدون ربا» در رایا دهه ۱۳۶۰ شمسی به چشم می‌خورد به تشنّت گرایید. لذا راه حل کلی در تحقق بانکداری اصیل اسلامی مستلزم آن بود که موضوع از ابتدا مورد تحلیل و تحقیق قرار گیرد. مجلد حاضر به خلاصه‌ای از ثمره این تحقیق و بررسی در سالهای متمادی است همین مسیر فکری را دنبال نمود و تلاش شد تا با استفاده از منطق و بر بنای عقل حکمت شارع مقدس اسلام در ارتباط با مفهوم ربا رد و قرآن کریم و استشهاد از احادیث و اخبار کشف گردد.

در این راستا بانکداری راستین منطبق بر احکام شرع مطهر تدوین گردید تا نه تنها منجر به حذف ربا گردد بلکه وجوه مختلف آموزه‌های عدالت و اخلاق اسلامی را نیز در وجوه مختلف عملیات بانکی نهادینه سازد و آثار مثبت و معنوی رشد و رفاه اقتصادی و بازارهای پول و سرمایه در پی داشته باشد. محاسن بانکداری راستین در همه زمینه‌های عملیات بانکی، مالی، اقتصادی، اخلاقی، اجتماعی و بین‌المللی آنقدر گسترده است که می‌تواند به عنوان مولفه اساسی در اصلاح ساختار بانکی کشور مد نظر قرار گیرد لذا برای حذف دسائدهای حاصل پیشنویس‌هایی برای لایحه قانونی^۴ و آیین‌نامه اجرایی^۵ بانکداری راستین تدوین گردید. برخی دوستان پیشنهاد نمودند تا دیدگاههای مخالف را به بحث بگذارند تا بلکه نتیجه

^۴ - بیژن بیدآباد، آذرننگ امیراستوار، سعید عبداللهی، محمود الهیاری فرد، اسکندر پردل، مریم حیدری، علیرضا شفیعی، محمدعلی پوربهرروز، پیشنویس لایحه قانونی بانکداری راستین، بانک ملی ایران، ۱۳۹۱.

^۵ - بیژن بیدآباد، آذرننگ امیراستوار، سعید عبداللهی، محمود الهیاری فرد، اسکندر پردل، مریم حیدری، علیرضا شفیعی، محمدعلی پوربهرروز، پیشنویس آیین‌نامه اجرایی بانکداری راستین، بانک ملی ایران، ۱۳۹۱.

حاصل از تقابل این دیدگاهها نهایتاً به یک شیوه عملی برای بکارگیری بانکداری راستین در عرصه بین المللی منتج گردد. این نظرات پسندیده است و نگارنده نیز استقبال می نماید و حتی در برنامه تنظیمی خود برای شرفیابی به مکه معظمه و انجام مناسک حج تمتع در نظر دارم در حاشیه انجام این فریضه دینی مطالب را با محققین آنجا نیز مطرح تا از نزدیک نظرات و انتقادات برادران اهل سنت را نیز دریافت نمایم.

بدینوسیله مراتب قدرشناسی خود را خدمت پیر و راهنمایم و استاد بزرگ و بی همتای حقوق و فقه و عرفان حضرت آقای دکتر نورعلی تابنده که از ابتدا ایده بانکداری راستین را به حقیر تعلیم و همواره ظاهراً و باطناً رشته این تحقیقات را حمایت فرمودند تقدیم می دارم. همچنین از آقای دکتر ناصر کاتوزیان استاد ممتاز حقوق مدنی و آقای دکتر علی آزمایش استاد مبرز حقوق جزا که با ارائه نظرات ارزشمند خود در رفع مسائل حقوقی بانکداری راستین یاری نمودند سپاسگزاری می نماید.

از همکاران خود در بانک ملی ایران که ذکر اسامی همه آنان به درازا می کشد و در مستندات بانکداری راستین مذکور است، به خصوص برادر ارجمندم آقای محمود الهیاری فرد، کارشناس ارشد اقتصادی اداره کل مصدعات برنامه ریزی و مدیریت ریسک، بانک ملی ایران که همواره با اینجانب همکاری مستمر داشتند شکر و قدردانی می نماید. امید است در آینده نیز از همکاری ارزنده ایشان برخوردار باشم.

بدیع بودن نگرش الزاماً به کثرت خطای نگارنده می انجامد لذا از خوانندگان درخواست دارد تا از تذکر نقائص و اشتباهات خودداری نفرمایند.

بیژن بیدآباد^۶

کلیات

به منظور انطباق بیشتر عملیات و نظام بانکی با اصول و موازین دین مبین اسلام و تأمین نظر شارع مقدس، دستیابی هرچه بیشتر به یک نظام بانکی مبتنی بر صدق و راستی و عملیات مالی سالم و همچنین کمک به شکوفایی اقتصاد، توزیع عادلانه امکانات و فرصت‌ها و ایجاد اشتغال و تولید و افزایش رفاه جامعه، سیستم بانکداری راستین تدوین شد و کلیه بانک‌ها می‌توانند بر اساس آن به انجام عملیات بانکی مبادرت نمایند. بانکداری راستین بر مبنای اصول عملیاتی، مالی، اقتصادی، اخلاقی، اجتماعی، حقوقی، بین‌المللی و سازمانی خاصی است که همگی منتج از آموزه‌های عقلی، انسانی، اسلامی و اخلاقی و مبتنی بر آخرین دستاوردهای علمی بشر در زمینه‌های علمی و فناوری و با هدف توسعه و رشد اقتصاد و بانکداری کشور طراحی شده است.

مجموعه عملیات «بانکداری راستین» در پیشنویس لایحه قانونی^۷ و آیین‌نامه اجرایی^۸ بانکداری راستین مندرج است و هرگونه توسعه، اصلاح و طراحی زیرسیستم‌ها و فرآیندهای جدید یا اصلاح یا تطبیق زیرسیستم‌ها و فرآیندهای موجود در اجرای بانکداری راستین منوط به رعایت مفاد آنها است. همچنین سایر موارد اخلاقی آبر از قبیل بخشنامه‌های مرتبط نباید به گونه‌ای تفسیر یا تدوین شود که بهره ثابت (ربا) اعم از مانع نرخ و اشتراط آن در قراردادهای مبتنی بر بانکداری راستین اعمال یا شرط شود یا با صورتی، عقوق و حیل اشتراط نرخ بهره به طور ضمنی در آن وجود داشته باشد.

در بخش بانکداری مشارکت راستین بانک به نمایندگی از طرف سرمایه‌گذار برای تأمین تمام یا قسمتی از منابع مالی مورد نیاز طرح سرمایه‌گذاری مجری، منابع بهره‌گذار را طبق ضوابط مدون در اختیار مجری قرار می‌دهد تا مجری با استفاده از این منابع نسبت به اجرای

^۷ - بیژن بیدآباد، آذرننگ امیراستوار، سعید عبداللهی، محمود الهیاری فرد، اسکندر پردل، مریم حیدری، علیرضا شفیعی، محمدعلی پوربهرروز، پیشنویس لایحه قانونی بانکداری راستین، بانک ملی ایران، ۱۳۹۱.

^۸ - بیژن بیدآباد، آذرننگ امیراستوار، سعید عبداللهی، محمود الهیاری فرد، اسکندر پردل، مریم حیدری، علیرضا شفیعی، محمدعلی پوربهرروز، پیشنویس آیین‌نامه اجرایی بانکداری راستین، بانک ملی ایران، ۱۳۹۱.

طرح‌نامه خود اقدام نموده و سود یا زیان ناشی از اجرای طرح به نسبت سرمایه و مدت مشارکت بین طرفین تقسیم شود. عواقب ناشی از تخطی مجری از ضوابط بانکداری راستین و قراردادهای منعقد به عهده مجری است. بانک در طول مدت قرارداد بر عملکرد مجری نظارت و کنترل کامل خواهد داشت. تمامی قراردادهای تنظیمی در چارچوب مقررات بانکداری مشارکت راستین در حکم اسناد رسمی است و از مزایای اسناد تجاری از جمله عدم نیاز به تودیع خسارت احتمالی بابت اخذ قرار تأمین خواسته برخوردار است. بانک در فروش اموال طرح و تملیکی ناشی از قراردادهای بانکداری مشارکت راستین همانند فرآیند فروش اموال دولتی اقدام می‌نماید. بانک، سپرده‌گذار و مجری به منظور حل و فصل اختلافات فی‌مابین از طریق داور و کمیته اقدام می‌کنند. بانک می‌تواند جهت تأمین پوشش‌های بیمه‌ای مورد نیاز در بانکداری مشارکت راستین نسبت به تأسیس شرکت بیمه یا صندوق حمایت از بانکداری مشارکت راستین اقدام نماید.

عقود، معیارها، نهادهای حقوقی جدید، و اصلاح عقود معین

برای تسهیل در امور حقوقی عملیات بانکداری راستین اصلاحاتی بر عقود معین مطرح شده است لذا برخی از عقود معین که با توجه به شرایط کسب و کار و تولید امروزی متروکه شده بودند اصلاح شدند. در عقد مضاربه در بانکداری راستین، ضارب هم می‌تواند بخشی از سرمایه مضاربه را تأمین نماید. همچنین در عقد مزارعه مزارعین و عاملین هر کدام می‌توانند منفرداً یا متفقاً تمام یا بخشی از زمین، سرمایه یا سایر عوامل تولید را تأمین کنند. و همچنین در عقد مساقات صاحبان درخت و امثال آن می‌توانند تمام یا بخشی از سرمایه و سایر عوامل تولید را تأمین کنند. این اصلاحات بر عقود معین مذکور در قانون مدنی است.

عقود جدید که در لایحه بانکداری راستین تعریف شده‌اند از قرار ذیل می‌باشند. شرایط

عقد در هر کدام از این عقود در لایحه مزبور آمده است:

مواسطه: عقدی است که به موجب آن یکی از طرفین سرمایه می‌دهد یا قید این که طرف دیگر در قبال اجرت معین با رعایت غبطه و صلاح صاحب سرمایه در قالب عقود و توافقات مورد نظر با ثالث معامله انتفاعی یا غیرانتفاعی نماید. صاحب سرمایه متوسط، عامل واسط و ثالث

مجری نامیده می‌شود.

مقاسطه: عقدی است که به موجب آن یک طرف تمام یا بخشی از سرمایه را می‌دهد تا طرف دیگر فعالیتی اقتصادی کند و بهای سهم صاحب سرمایه در ماحصل فعالیت را در اقساط معین به وی پرداخت نماید. صاحب سرمایه را مقسط و عامل را قاسط و ماحصل را مقسطه گویند. مقاسطه سه نوع است: عادی و اجاره و مشارکت. سهم مقسط در مقاسطه اجاره شامل قیمت عین و بهای عین و در مقاسطه مشارکت قیمت عین و بهای بازدهی آن است.

مبادله: عقدی است که به موجب آن، طرفین تعهد می‌نمایند تا یک طرف (مبادل) مبلغ معینی از دارایی خود را (بذل) برای مدت معلوم به دیگری (متبادل) تملیک نموده و در مقابل طرف دیگر (متبادل) به همان مبلغ از دارایی خود را (مبادل) برای همان مدت به وی (مبادل) تملیک نماید.

مقارسه: عقدی است که بین صاحب با صاحبان زمین و امثال آن با عامل یا عاملین در مقابل حصه مشاع معین (همانند آنچه که در مزایعه ذکر شده) از ثمره غرس واقع می‌شود و ثمره اعم است از خود درخت و امثال آن، میوه، برگ، گل، سرگل، پوشال، دسته، ساقه، شهد، پیاز، ریشه و غیره.

برای رفع نیازهای حقوقی عملیات مشارکت بانکی و صندوق‌های مشاع سرمایه‌گذاری و تسهیل عملیات بیمه‌های اجباری و اختیاری تأمین اجتماعی چند نهاد حقوقی جدید در بانکداری راستین تعریف شده‌اند:

صندوق با سرمایه متغیر: صندوق با سرمایه متغیر صندوقی است که مبلغ سرمایه و سهم شرکای آن در طول زمان با تغییر در میزان سهم یا ورود و خروج شرکاء طول مدت زمان مشارکت شرکاء متغیر است. صندوق با سرمایه متغیر در قوانین بسیاری از کشورها تصریح شده ولی در قوانین ایران جز چند اشاره مجمل به آن نیست. این صندوق‌ها می‌توانند سازوکار صندوق‌های مشاع سرمایه‌گذاری یا اتحادیه‌های اعتباری و عملیات بانکداری مشارکتی را تسهیل نمایند.

صندوق مستمری: بر دو نوع صندوق تأمین تحت مقررات بیمه اجباری تأمین اجتماعی و با شخصیتی دولتی و صندوق بازنشستگی برای تأمین بازنشستگی اختیاری افراد و با شخصیتی اعم

از دولتی یا خصوصی است که به صورت شرکت سهامی با سرمایه متغیر فعالیت می‌نماید. صندوق بازنشستگی اعم از اینکه دولتی یا خصوصی باشد در هر حال باید تحت نظارت عالی شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی فعالیت نماید. صندوق‌های مستمری ضمن التزام رعایت مفاد تأمین شخصی راستین مکلف می‌شوند منابع احصایی صندوق را در محصولات بانکداری مشارکت راستین نزد بانک مشارکت راستین سپرده‌گذاری نمایند.

تمییز ربا: معیارهای تمییز سود از ربا در بانکداری راستین از قرار ذیل است:

- ۱- معامه هرگونه مال به صورت موجد که قیمت مورد معامله رابطه مستقیم با اجل معامله نداشته‌اند.
- ۲- تأمین‌کننده باید در سود و زیان فعالیت اقتصادی گیرنده منابع سهم باشد.
- ۳- نرخ قطعی و دایم باشد مشخص و شرط شود.
- ۴- جهت تأمین منابع برای موارد مصرفی نباید سود اخذ شود.
- ۵- خرید و فروش اسعار رجوع به معنی تبدیل ارز به صورت فی المجلس یا موجد، به شرطی که قیمت ارز رابطه مدته با اجل معامله نداشته باشد.
- ۶- احد طرفین منابع (بدل) بدهد برای مدت معین در عوض منابعی (مبدل) به همان میزان که از دیگری اخذ می‌کند برای همان مدت در آیند. همچنین بدل و مبدل و مدت زمانهای آن دو را می‌توان به گونه‌ای انتخاب کرد که حاصل ضرب بدل در مدت آن مساوی با حاصل ضرب مبدل در مدت آن باشد.

مجری (متقاضی) منابع بانکی

در بانکداری مشارکت راستین مجری متقاضی منابع مالی است. وی مکلف می‌گردد تا اقدامات اجرایی خود را منطبق با طرح‌نامه پیشنهادی و تصویب شده توسط بانک انجام دهد. لذا باید توانایی وی از جنبه‌های مختلف فنی، مالی و اجرایی لازم احراز شود و باید از تخصص، تجربه و دانش و امکانات فنی و توانایی مدیریتی مرتبط با موضوع طرح برخوردار بوده یا توانایی جذب و بکارگیری نیروهای متخصص و مجرب مورد نیاز طرح را داشته باشد و همچنین بتواند سهمی از کل هزینه طرح را تأمین کند. لازم است عملکرد گذشته مالی مجری

به صورت گزارش‌های عملکرد حسابرسی شده و مفاد حساب یا گواهی پرداخت مالیات شغلی مرتبط با فعالیت سال‌های گذشته مجری بررسی شود. همچنین مجری از لحاظ پابندی به ایفای تعهدات خود باید دارای سابقه قابل قبول بوده و فاقد دیون معوقه نزد شبکه بانکی باشد. به منظور حسن انجام کار و حصول اطمینان از برگشت منابع تخصیصی و بازده طرح، مجری باید وثایق و تضمینات کافی به بانک ارائه کند. بانک با قبول هرگونه تهرین قبلاً با مراجعه به سامانه ثبت وثایق (CRS) یا سایر مراجع ذیصلاح از در رهن نبودن وثیقه اطمینان حاصل می‌نماید.

اطلاعات طرح‌نامه ارائه شده از سوی مجری پس از بررسی و تصویب نهایی واحد ارزیابی به طریقت جری قابل استناد است. مجری موظف به ارائه و افشای شفاف اطلاعات بوده و ملزم است تمامی عملیات خود را با استانداردهای افشای اطلاعات و حکمرانی و حسابرسی طبق ضوابط بانکداری را در این منطبق کرده و همچنین نحوه محاسبات و رویه تسهیم سود شرکت را با توجه به رویه‌های اداری، افزایش حقوق، اضافه کار، سود انباشته و افزایش سرمایه از محل جایزه را در طرح‌نامه مشخص و ارائه کند. این موارد از آغاز تا پایان طرح ثابت و غیرقابل تغییر است. چنانچه اطلاعات اسناد مدارک، آمار و تحلیل‌های ارائه شده در طرح‌نامه از سوی مجری و ضمایم و مستندات آن در صورتی، جعل یا تزویر یا توسل به مانورهای متقلبانه داشته باشد و از این بابت حقوق سپرده‌گذار یا بانک تسعیم یا موجب ورود هرگونه خسارت شود، بانک می‌تواند نسبت به وصول خسارات وارده از محل تضمینات و وثایق اقدام کند.

به منظور حفظ منافع سپرده‌گذار و تداوم تعهدات مجری به انجام مفاد قرارداد فی مابین، بانک حق فسخ عقد را در قراردادهای فی مابین از مجری سلب می‌کند. در تمامی قراردادهای بانکداری مشارکت راستین قید مباشرت برای مجری الزامی است. اگر مجری نخواهد یا نتواند یا به هر دلیل مانند توقف، ورشکستگی، انحلال، فوت، حجر، اعسار و غیره، اجرای طرح متعذر گردد، بانک می‌تواند رأساً یا با بهره‌گیری از عامل دیگر نسبت به اجرا و اتمام عملیات اجرای طرح اقدام یا از محل وثایق و تضمینات مأخوذه نسبت به تسویه طرح و وصول مطالبات قانونی و قراردادی اقدام نماید. از طرف دیگر مجری مکلف است تا نسبت به استفاده از پوشش بیمه در مقابل مخاطرات احتمالی اقدام کند. نوع پوشش بیمه، هزینه، نفع و منتفع آن در ضوابط بانکداری راستین مشخص است.

سپرده گذار

به سپرده گذارانی که قصد مشارکت در اجرای طرح‌های اقتصادی مجری در قالب بانکداری مشارکت سود و زیان راستین را دارند گواهی راستین عرضه می‌شود. دارندگان گواهی راستین به نسبت قیمت اسمی و مدت زمان مشارکت در سود یا زیان حاصل از اجرای طرح مربوط شریک می‌باشند.

بانک مجاز نیست تا برای عده‌ای از سپرده گذاران یا خریداران یا فروشندگان گواهی راستین امتیاز خاصی قائل یا میان آنها تبعیض ایجاد یا خود یا خود را در اولویت قرار دهد. مجری می‌تواند مانند سایر اشخاص حقیقی و حقوقی پس از عرضه عمومی گواهی در بازار گواهی راستین شخصاً نسبت به خرید گواهی راستین صادره برای طرح خود یا دیگر طرح‌ها از بازار گواهی راستین اقدام کند.

سپرده گذار می‌تواند پیش از موعد پایان طرح، گواهی راستین خود را به قیمت بازار به غیر واگذار یا با توافق به دیگران منتقل کند. خرید و فروش و انتقال گواهی‌ها از طریق وب‌سایت بانک یا شرکت‌های کارگزاری و سایر نهادهای مالی و بانکی متصل به وب‌سایت بانک انجام می‌شود. تمامی عملیات انتقال و خرید و فروش الزاماً باید در وب‌سایت بانک صادر کننده گواهی ثبت شود. تسویه حساب اداری قطعاً با آخرین مالک گواهی حسب نوع محصول بانکی و نوع گواهی طبق ضوابط بانکداری راستین خواهد بود.

ارزیابی طرح‌نامه و مجری و نظارت بر عملیات مجری

بانک به منظور حفظ منافع خریدار گواهی راستین (سپرده گذار) و حصول اطمینان از طراحی، توضیحات و محاسبات و قابلیت اجراء طرح‌نامه از ابعاد مختلف اقتصادی، فنی و مالی و حسن عملکرد مجری، از خدمات معتمد داخلی یا اشخاص حقوقی و حقیقی متخصص در بانک و خارج از بانک تحت عنوان ارزیاب و امین که دارای توانمندی‌های لازم، ابزار و تجهیزات مورد نیاز اعم از سخت افزار و نرم افزار است استفاده می‌کند. گروه‌های ارزیابی و نظارت واحدهای ارزیابی و امین متشکل از بخش‌های فنی مهندسی، مالی و اقتصادی بوده و

ارزیابی و نظارت لازم را بر مبنای نوع فعالیت، پیچیدگی آن، تکنولوژی بکار گرفته شده، میزان سرمایه گذاری، مدت زمان اجرا و غیره طبق ضوابط بانکداری راستین اعمال می کنند. توانایی مجری طرح با معیارهای متعارف مالی بررسی و گروه بندی بر حسب شدت و ضعف ریسک عدم ایفای تعهدات مجری اقدام می شود. بانک با مجریانی که از ریسک پایین تری در عدم ایفای تعهدات برخوردار هستند اقدام به مشارکت می کند.

ارزیاب صحت و سقم طرح نامه را بررسی و درباره توانایی مجری و امکان اجرای طرح اظهار نظر می کند. طرح نامه ارائه شده توسط مجری، باید از توجیه اقتصادی، فنی و مالی لازم برخوردار باشد و در صورتی توسط بانک تأمین مالی خواهد شد که توسط واحد ارزیابی اداره مشارکت بانک تأیید شود.

امین وظیفه نظارت بر رسیدگی بر چگونگی عملیات اجرایی، مصرف وجوه توسط مجری، نگهداری حسابها، صورتهای مالی طرح را برعهده دارد. تسویه حساب با مجری در هر مرحله یا پس از پایان سعی برحسب منوط به رسیدگی نهایی واحد امین ظرف مدت مقرر طبق ضوابط بانکداری راستین است.

چنانچه نحوه انجام عملیات مجری در اجرای طرح منجر به عدم تطابق زمانی مراحل اجرایی طرح با طرح نامه اولیه شود، آثار مالی و جرمه نیز در زمانبندی و هزینه های مترتب بر آن با توجه به آثار تغییر قیمت ها و خالص بازدهی طرح در اثر تغییر زمانبندی طبق ضوابط بانکداری راستین خواهد بود. میزان خسارت یا جریمه از سهم درآمد مجری یا از محل تضمینات و وثایق وی اخذ می شود.

بانک بابت ارزیابی مقدماتی و تفصیلی طرح نامه کارمزد دریافت می کند. کارمزد دریافتی بابت ارزیابی جزو هزینه های قابل قبول طرح خواهد بود. در صورت رد طرح های پیشنهادی در مرحله ارزیابی مقدماتی، کارمزد دریافتی مسترد نمی شود. همچنین بانک به منظور تأمین هزینه های خدمت مدیریت سرمایه شامل هزینه های نظارتی، امین، مهندسی مالی، ممیزی و سایر خدمات مربوط در طول مشارکت، درصدی از منابع تخصیصی را به عنوان کارمزد متناسب با تخصیص منابع در هر مرحله از مجری دریافت می کند. وجوه دریافتی، جزو هزینه های قابل قبول طرح است. پس از اجرای طرح و در صورت تحقق سود، درصدی از سود

کالا، ابزار مالی کمکی، حوادث غیرمترقبه، داوری از موارد مطرح در بانکداری مشارکت راستین است.

گواهی‌های راستین

گواهی‌های راستین نام مجموعه گواهی‌های طراحی شده در بانکداری مشارکت راستین است که در سیستم پایه یا زیرسیستم‌های آن طبق ضوابط بانکداری مشارکت راستین تعریف و صادر می‌شوند. گواهی‌های راستین با توجه به وجه نظارتی واحد امین بانک بر نحوه عملیات مجری شفاف از اوراق است و با پیشوند گواهی منتشر می‌شوند. بانک با صدور، ارائه، ایجاد بازار و طراحی جدید گواهی‌های راستین شرایط متنوعی را برای معامله‌کنندگان این اوراق بوجود می‌آورد.

این گواهی‌ها بر روی بلیت‌های بانکی یا بی نام و قابل انتقال به غیر و قابل خرید و فروش از طریق وب سایت بانک بوده و به نام اسمی و برای مدت انجام طرح منتشر می‌شوند. دارندگان گواهی راستین به نسبت قیمت اسمی مدت زمان مشارکت در سود یا زیان حاصل از اجرای طرح مربوط شریک می‌باشند. انواع گواهی‌های راستین و ویژگی آنها بر اساس نوع مشارکت در سیستم پایه یا زیرسیستم‌های بانکداری مشارکت راستین با توجه به نوع طرح و دارایی مورد استفاده طبق ضوابط بانکداری راستین خواهد بود.

تعیین قیمت معاملاتی این گواهی‌ها برحسب مکانیزم عرضه و تقاضا در بازار گواهی راستین بوده، و تسویه دوره‌ای با آخرین مالک گواهی صورت می‌گیرد. امکان خصوصی یا دولتی بودن و حقیقی یا حقوقی بودن مشتریان، از جمله خصوصیات دیگر این گواهی‌ها است.

زیرسیستم‌های مالی

زیرسیستم‌های مالی مشارکت راستین اشاره به روش‌های تأمین مالی مشخص با هدف تأمین منابع نیازها یا خدمات خاص مالی دارد. زیرسیستم‌های مالی تحت ضوابط کلی سیستم پایه (PLS) و شامل موارد زیر است:

۱. **تأمین مالی جعاله (JFS)**^{۱۱}: روشی است که بر اساس آن بانک بنا به تقاضای خریدار منابع مالی مورد نیاز (سرمایه در گردش) مجری (تولیدکننده) را از محل منابع سپرده‌گذار یا منابع تأمین شده توسط خریدار تأمین و به منظور تولید محصول مورد نظر خریدار در اختیار مجری قرار می‌دهد.
۲. **تأمین مالی مضاربه (MFS)**^{۱۲}: نوعی مضاربه است که در آن بانک طرح‌نامه مجری در امر تجارت را به سپرده‌گذاران معرفی و منابع لازم را برای انجام عملیات مضاربه تجهیز و در اختیار مجری قرار می‌دهد.
۳. **تأمین مالی مقاسطه (IFS)**^{۱۳}: در تأمین مالی مقاسطه سپرده‌گذار از طریق بانک با تأمین بخشی از منابع مالی مشارکت اقدام به تأمین مالی مجری نموده و تا مدت مشخص سهم الشرکه خود از مشارکت را به صورت اقساط از مجری دریافت می‌نماید و نهایتاً مورد مشارکت تماماً به مالکیت مجری درآمده و مشارکت خاتمه می‌یابد.
۴. **تأمین مالی اجاره (RFS)**^{۱۴}: مجری بخشی از دارایی بنگاه اعم از اجاری، موات و مولد خود را در قبال دریافت منابع از سپرده‌گذار به مالکیت موقت وی درآورده و سپس آن را به رهن می‌گیرد و از محل رهن بازده دارایی را به یزان سهم الشرکه خود دفعاتاً در سررسید یا به صورت ادواری به سپرده‌گذار پرداخت می‌کند.
۵. **تأمین مالی امانی (BFS)**^{۱۵}: استفاده از سپرده‌گذار به منظور تأمین مالی جهت تولید کالای معین و تحویل آن یا پرداخت وجه ناشی از فروش کالا، تا سررسید مشخص است.
۶. **تأمین مالی گروهی (RGF)**^{۱۶}: جهت جمع منابع سپرده‌گذاران مجاهد و معین برای طرح خاص به صورت مشارکت در بازده طرح و به قصد انتفاع و از طریق بانک.
۷. **تأمین شخصی راستین (RPS)**^{۱۷}: صندوق‌های مستمری خصوصی و دولتی وفق ضوابط

^{۱۱}- Joalah Financial Sharing (JFS)

^{۱۲}- Modarebah Financial Sharing (MFS)

^{۱۳}- Installment Financial Sharing (IFS)

^{۱۴}- Rent Financial Sharing (RFS)

^{۱۵}- Bail Financial Sharing (BFS)

^{۱۶}- Rastin Group Funding (RGF)

^{۱۷}- Rastin Personal Security (RPS)

بانکداری راستین تأسیس می‌گردد. افراد و همچنین کارگاه‌ها نسبت به مستخدمین خود می‌توانند بخشی از مبالغی که بر اساس قوانین و مقررات حاکم بر بیمه تأمین اجتماعی پرداخت می‌نمایند را به صندوق‌های مستمری موضوع تأمین شخصی راستین واریز و از مزایای آن برخوردار شوند.

۸. **تکافل اجتماعی راستین (RST)**^{۱۸}: اشخاص خیر می‌توانند منابع خود را برای امور خیریه یا عام المنفعه نزد بانک سپرده‌گذاری کنند تا بانک منافع یا اصل یا اصل و منافع سپرده‌گذاری را در قالب بیمه تکافل اجتماعی از طریق حواله به تقاضای شخص خیر به طور بلاعوض یا صورت قرض در اختیار افراد ضعیف لازم‌الحمایه قرار دهد.

۹. **تأمین مالی جمعی (SCF)**^{۱۹}: جذب و تجمیع منابع اشخاص برای هدف حمایتی خاص به صورت غیرانواعی و پرداخت بلاعوض از طریق بانک.

۱۰. **تأمین وام جمعی (PPL)**^{۲۰}: جذب و تجمیع منابع اشخاص برای قرض بدون بهره به مجری از طریق بانک.

۱۱. **اوراق مبادله راستین (RSB)**^{۲۱}: اوراق به‌دار دیجیتال است که بر اساس عقد مبادله بین مبادل و متبادل منعقد می‌گردد بطوری که بدل و مبدل و زمان آنها هر دو به یک اندازه است. متبادل ناشر اوراق بوده و به میزان ارزش اسمی آن به مبدل بدهکار است و باید در سررسید اول به دارنده اوراق (مبادل) بپردازد. متبادل متعهد است تا اندازه بدل و زمان آن مبدل را به همان میزان و زمان آن (یا ترکیبی از زمان و مبلغ را اختیار کند که حاصلضرب زمان بدل در مبلغ بدل مساوی همین حاصلضرب برای زمان و مبلغ مبدل باشد)، در اختیار مبدل قرار دهد و در سررسید دوم مبادل متعهد می‌شود تا مبدل را به متبادل پرداخت نماید. اوراق مبادله راستین در چهار نوع کلی اوراق مبادله راستین بانک مرکزی، اوراق مبادله راستین خزانه، اوراق مبادله راستین بانکی و اوراق مبادله راستین تجاری صادر می‌شود.

¹⁸- Rastin Social Takaful (RST)

¹⁹- Sponsor Crowd Funding (SCF)

²⁰- Peer to Peer Loan (PPL)

²¹- Rastin Swap Bond (RSB)